

การนิเทศการศึกษากับการพัฒนาวิชาชีพ
Supervision of Education
and Professional Development

มาลินี บุญยรัตพันธุ์¹

¹ รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน ประเทศใดที่ประชากร มีความรู้ มีการศึกษาย่อมส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อผู้เรียน พัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ

จากผลการทดสอบ O-Net และผลการทดสอบของ PISA พบว่าเด็กไทยอ่านภาษาไทย ไม่รู้เรื่อง คิดวิเคราะห์ไม่ได้ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการสอนของครู ผู้บริหาร ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจะต้องหาความรู้ใหม่ๆ มาให้กับครู ต้องพัฒนาครูผู้สอนเพื่อจัดการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพ สิ่งที่จะช่วยพัฒนาครูในด้านการจัดการเรียนการสอน คือการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็น การช่วยเหลือ แนะนำครูให้สามารถปรับปรุงการสอนซึ่งส่งผลต่อสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

การนิเทศการสอนภายในโรงเรียนเป็นกิจกรรมย่อยของการนิเทศการศึกษา เป็นการจัดการนิเทศโดยบุคลากรในโรงเรียน และครอบคลุมการพัฒนาบุคลากร หรือการพัฒนา วิชาชีพ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน

การพัฒนาวิชาชีพแบบ PBSE Model เป็นการพัฒนาวิชาชีพที่เน้นผลการจัดการเรียน การสอนมากกว่ากระบวนการพัฒนาวิชาชีพครู มี 6 ชั้น ได้แก่ 1) ชั้นเตรียมความพร้อมของครู 2) ชั้นการร่วมมือเบื้องต้น 3) ชั้นกำกับดูแลเบื้องต้น 4) ชั้นทบทวนระหว่างกระบวนการ 5) ชั้นกำกับดูแลระยะที่สอง 6) ชั้นทบทวนสรุป

PBSE Model เป็นรูปแบบการนิเทศเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ รูปแบบการนิเทศแบบนี้ เน้นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้นิเทศ โดยครูเป็นผู้ริเริ่มอยากพัฒนาวิชาชีพของตน การที่บุคคล เริ่มต้นด้วยความสมัครใจจะทำให้งานเริ่มต้นด้วยดี เมื่อเริ่มต้นดีก็จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดี

คำสำคัญ: การนิเทศการศึกษา การนิเทศภายในโรงเรียน การพัฒนาวิชาชีพ รูปแบบ PBSE

Abstract

Education is an important tool for human development. Knowledgeable and educated population in any country affects the overall development of a country. Educational management must emphasize the development of learners' full potential.

The results of the O-Net and the PISA examinations revealed that Thai students did not understand what they read and could not think critically, probably because of the teachers' low teaching competence. School administrators and those who are responsible for educational management, therefore, must introduce new knowledge and teaching techniques to teachers to help them enhance their teaching effectiveness. The supervision of education is crucial for developing teachers' instruction since it assists and guides teachers to improve their instruction which will in turn lead to student achievement.

The supervision of instruction in school is a sub-activity of the supervision of education, carried on by the school staff it also includes the staff development or the professional development which is essential for the development of the educational quality in school.

The PBSE model for professional development emphasizes the outcome of instruction rather than the process of developing teaching profession. The model consists of six steps : 1) teacher preparation 2) initial collaboration 3) initial monitoring 4) mid-cycle review 5) secondary monitoring 6) summative review.

The PBSE model is used as one of the supervision models for professional development which emphasizes the teacher and the supervisor relations. The teacher initiates the desire to develop his/her own profession. A good start originating from the teacher's own willingness to improve will certainly results in good outcomes.

Keywords: Supervision of Education, Supervision in a school, PBSE model for professional development

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน ประเทศใดที่ประชากร มีความรู้ มีการศึกษาย่อมส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อผู้เรียน พัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ

ตัวชี้วัดที่สำคัญที่สะท้อนถึงการจัดการศึกษาที่ทั่วโลกยอมรับตัวหนึ่ง คือผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา คุณภาพการศึกษาของไทยรั้งท้ายอาเซียน จากการประชุม World Economic Forum-The Global Competitiveness Report 2012-2013 ซึ่งเป็นการประชุม “เวที เศรษฐกิจโลก” พบว่าผลการศึกษาผลการจัดอันดับคุณภาพศึกษาของไทยอยู่ในลำดับ 8 ตามหลังกัมพูชา และเวียดนาม นอกจากนี้ผลการสอบ O-Net (Ordinary National Test) ผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาระดับชาติ NT พบว่าเด็กไทยส่วนใหญ่ได้คะแนนวิชาต่างๆ ต่ำกว่าเกณฑ์ และที่สำคัญผลการสอบของ PISA (Program for International Student Test) พบว่าเด็กไทยส่วนใหญ่อ่านภาษาไทยไม่รู้เรื่อง มีตั้งแต่อ่านไม่ออก คิดวิเคราะห์ไม่ได้

จากผลคะแนนการทดสอบดังกล่าวอาจมาจากพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน ของครู ซึ่งต้องหาวิธีการแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน ประกอบกับสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา ความรู้ต่างๆ เพิ่มมากขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับการสอนก็เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา จึงเป็น หน้าที่ของผู้บริหาร ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่จะต้องให้ความรู้ใหม่กับครู ต้องพัฒนาตัว ครูผู้สอนเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมาย ของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียน ประเทศไทยลงทุนทางการศึกษามาก แต่งบประมาณ ส่วนใหญ่เป็นค่าจ้างบุคลากร ดังนั้นเพื่อยกระดับการศึกษาต้องยกระดับครู

สิ่งหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาครู และยกระดับครูในด้านการจัดการเรียนการสอนให้ มีประสิทธิภาพได้ คือการนิเทศการสอน การนิเทศการสอนเป็นการช่วยเหลือ แนะนำ ชี้แจงเพื่อ ช่วยครูให้สามารถปรับปรุงการสอนให้สามารถส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้สูงขึ้น รวมถึง การช่วยเหลือแนะนำครูด้านวิชาชีพ

การนิเทศการสอนภายในโรงเรียนเป็นกิจกรรมย่อยของการนิเทศการศึกษา เป็น การทำงานของครูร่วมกับบุคลากรทางการศึกษา เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่ง ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนด เป็นกระบวนการช่วยเหลือ ปรับปรุง แก้ไขการสอนของครูให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้การนิเทศการสอนยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ ให้ครูพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และแก้ไขปัญหา มุ่งพัฒนาวิชาชีพของครูให้เจริญ ก้าวหน้า มีประสิทธิภาพส่งผลกับผู้เรียน

การนิเทศการสอนภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน กระบวนการในการปฏิบัติงานที่ผู้บริหาร และครูอาจารย์ในโรงเรียนร่วมมือกันจัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงงานต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน

การนิเทศการสอนภายในโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนด้วย การจัดการศึกษา และการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย ความรู้ต่างๆ เพิ่มมากขึ้นครูต้องไม่หยุดนิ่งในการหาความรู้ โรงเรียนควรให้ครู หรือผู้มีความชำนาญในด้านต่างๆ มาให้ความรู้กับครู เพื่อรักษามาตรฐานการศึกษา มาช่วยเหลือครูให้รู้จักใช้วิธีการสอนใหม่ๆ การนิเทศการสอนภายในโรงเรียนเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยครูในการปรับปรุงพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียน และส่งผลถึงการเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ที่ได้มาตรฐาน

สังต์ อุทรานันท์ (2530 : 23) ได้กล่าวไว้เป็นเวลานานแต่ยังเป็นจริงในปัจจุบันที่ว่า การนิเทศการสอนเป็นการนิเทศครูที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนิเทศการสอนเป็นสิ่งสำคัญโดยตรงที่ผู้นิเทศจะนำไปช่วยเหลือครูผู้สอนในการปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ งานการนิเทศการสอนมักจะทำโดยศึกษานิเทศก์ หากแต่ในปัจจุบัน โรงเรียนแต่ละแห่งมีครูเป็นจำนวนมาก การที่จะคอยให้ศึกษานิเทศก์เข้าไปแนะนำช่วยเหลือ อาจไม่ทั่วถึง การขยายตัวในด้านจำนวนนักเรียนทำให้จำนวนครู และนักเรียนเพิ่มมากขึ้นจึงต้องอาศัยการนิเทศการสอนภายในโรงเรียนเข้ามาช่วย อีกทั้งในปัจจุบันโรงเรียนแต่ละแห่งอาจมีครูที่มีความสามารถช่วยเหลือซึ่งกัน และกันได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนนั้น ผู้ที่รู้ได้ดีคือครูในโรงเรียน จากเหตุผลที่กล่าวมานี้จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศการสอนในโรงเรียนเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้ครูมีความมั่นใจ จัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และให้มีประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

นอกจากนี้ ชารี มณีศรี (2542 : 201) มีความเห็นเช่นเดียวกับ สังต์ อุทรานันท์ (2530 : 23) ว่าการนิเทศภายในเป็นสิ่งจำเป็นเพราะการนิเทศภายนอกไม่ทั่วถึง บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถมากขึ้นจึงสามารถช่วยเหลือกัน และกันไม่ต้องรอการพัฒนาจากบุคคลภายนอก และความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ทำให้ครูต้องพัฒนาตนเองปรับปรุงงานวิชาการโดยการนิเทศภายใน

การนิเทศการสอนภายในโรงเรียนเป็นการจัดการนิเทศโดยบุคลากรในโรงเรียนเอง ผู้ทำหน้าที่นิเทศอาจเป็นผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หัวหน้ากลุ่มสาระ หัวหน้าฝ่ายต่างๆ หรือ

ผู้ที่โรงเรียนมอบหมาย การนิเทศการศึกษาโดยใช้บุคลากรภายในโรงเรียนเองจัดว่าเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะสภาพปัญหา และความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งย่อมแตกต่างกัน ผู้ที่จะรู้สภาพ และความต้องการของโรงเรียนอย่างแท้จริงก็คือบุคลากรในโรงเรียนนั่นเอง

การนิเทศการสอนภายในโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครูให้ก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงไปของหลักสูตร สังคม และผู้เรียน การนิเทศควรมุ่งเน้นเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ โดยการช่วยเหลือครูให้เกิดการพัฒนา ไม่ใช่เพื่อการประเมินคุณภาพของครู การนิเทศควรยึดหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นฐานเพื่อให้ครูรู้สึกว่าจะต้องพัฒนาตนเองตลอดชีวิตเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อคุณภาพทางการศึกษา ซึ่งหมายถึงคุณภาพของผู้เรียน

การนิเทศการสอนภายในโรงเรียน นอกจากเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครู ยังมีความสำคัญในการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร

การนิเทศการสอนเป็นศาสตร์ และศิลป์ เป็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และพัฒนาการของมนุษย์ ดังนั้นผู้ทำหน้าที่นี้เทศจะต้องใช้ความรู้ และเทคนิควิธีการแบบต่างๆ ที่หลากหลายในการช่วยผู้รับการนิเทศให้ตระหนักถึงภาระหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ผู้นิเทศจะต้องมีหลักการในการนิเทศ สามารถนำกิจกรรมการนิเทศมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์

การนิเทศการสอนภายในโรงเรียนเป็นการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียน นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อครู และบุคลากรในโรงเรียนในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และพัฒนาพฤติกรรมการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพแล้ว การนิเทศภายในโรงเรียนยังส่งผลต่อการบริหารงานของผู้บริหารในด้านการวางแผนหลักสูตร วิธีสอน สื่อ การวัดประเมินผล การพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ส่งผลถึงผู้เรียนทำให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนสูงขึ้น มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สัจด์ อุทรานันท์ (2530 : 120-121) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญในการนิเทศการสอนภายในโรงเรียนสรุปได้ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนต้องถือว่าการนิเทศการศึกษาเป็นงานในความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนโดยตรง สำหรับการดำเนินงานนิเทศนั้นผู้บริหารอาจดำเนินการเองหรือมอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการแทนก็ได้

2. การนิเทศภายในโรงเรียนจะสำเร็จลงได้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้ง 3 ฝ่าย คือผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ หากขาดความร่วมมือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดการนิเทศจะไม่มีโอกาสพบความสำเร็จได้เลย

3. จะต้องตระหนักถึงความเข้าใจว่า การนิเทศภายในโรงเรียนนั้น เป็นการทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาร่วมงานให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานสูงขึ้น การนิเทศไม่ใช่เป็นการบังคับ ชูเชิญ หรือคอยจับผิดแต่ประการใด

4. บุคลากรภายในโรงเรียนต้องมีการยอมรับ และให้เกียรติซึ่งกัน และกัน ในสภาพความเป็นจริงแล้วไม่มีใครที่จะมีความเชี่ยวชาญทุกๆ ด้าน ดังนั้นจึงน่าจะได้แลกเปลี่ยน และถ่ายทอดความเชี่ยวชาญให้แก่เพื่อนร่วมงาน เพื่อให้หน่วยงานมีความรู้ ความสามารถสูงขึ้น

5. การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน จะต้องเกิดขึ้นจากความจำเป็นในการแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

6. การสร้างเสริมกำลังใจของผู้บริหาร จะมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงถือว่าการสร้างเสริมกำลังใจของผู้บริหารจะส่งผลต่อความสัมฤทธิ์ผล การนิเทศในโรงเรียนด้วย

จากหลักการนิเทศภายในโรงเรียนที่กล่าวมานี้สรุปได้ว่าการนิเทศภายในจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย มีการทำงานร่วมกัน ยอมรับซึ่งกันและกัน เป็นงานสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ ทั้ง 3 ฝ่ายสามารถแสดงความคิดเห็น มีอิสระในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน และส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน

สำหรับ วัชราน เล่าเรียนดี (2554 : 117) ได้กล่าวถึงหลักการนิเทศให้ประสบความสำเร็จของการนิเทศเพื่อการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ ที่สำคัญอีกหลายประการที่นอกเหนือจากความรู้ ความชำนาญของผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศ ซึ่งปัจจัยหรือองค์ประกอบสำคัญเหล่านี้คือ 7Cs ดังต่อไปนี้

- 1) ความผูกพันในภาระหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง (Commitment)
- 2) ความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง (Collaboration)
- 3) ความสนใจเอาใจใส่ต่อกันของผู้เกี่ยวข้อง (Consideration)
- 4) การสื่อสาร การสื่อความหมาย ทั้งการพูด การเขียนที่มีประสิทธิภาพ (Communication)

- 5) ความต่อเนื่อง (Continuation)
- 6) วัฒนธรรมของความเป็นเพื่อนร่วมวิชาชีพ (Collegial Culture)
- 7) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity)

การนิเทศการสอนเป็นการร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาวิชาชีพของครู ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิชาชีพครูเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือเกื้อกูล ผูกพันกันในระหว่างเพื่อนร่วมอาชีพในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

การพัฒนาบุคลากร (Staff Development) หรือปัจจุบันใช้คำว่าพัฒนาวิชาชีพ (Professional Development) ซึ่งกลิกแมน (Glickman, 1981 : 261) กล่าวว่า เป็นงานในหน้าที่การนิเทศงานหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่งหมายถึงคุณภาพของผู้เรียน

การพัฒนาวิชาชีพของครู จัดเป็นงานหนึ่งของการนิเทศแบบพัฒนาการ (Development Supervision) การนิเทศแบบพัฒนาการประกอบด้วย 5 งานหลัก คือ

1. การช่วยเหลือครูโดยตรง (Direct Assistance) โดยอาจเป็นงานการสาธิตการสอน การสอนร่วม การให้การสนับสนุนด้านสื่ออุปกรณ์

2. การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) ผู้นิเทศสามารถแนะนำครูเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโดยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ในชั้นเรียน

3. การพัฒนากลุ่ม (Group Development) การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานเป็นสิ่งสำคัญ กลุ่มที่มีความสามัคคีปรองดองกันจะนำพากลุ่มไปสู่ความสำเร็จ การนิเทศการศึกษาเป็นการพัฒนาครู ดังนั้นถ้ากลุ่มการทำงานของครูมีความสมานฉันท์ก็จะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาวิชาชีพ

4. การพัฒนาวิชาชีพ หรือการพัฒนาบุคลากร (Professional Development) การพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ผู้นิเทศต้องรับผิดชอบต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และงานการพัฒนาวิชาชีพของครู

5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หรือการวิจัยในชั้นเรียน (Action research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หรือการวิจัยในชั้นเรียนยึดหลักโรงเรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ การวิจัยในชั้นเรียนจะเป็นการช่วยครูปรับปรุงการจัดการเรียนสอนของตนเอง ช่วยพัฒนาวิชาชีพครูให้ครูเป็นครูนักวิจัย ผู้นิเทศจะมีส่วนสำคัญที่จะส่งเสริมสนับสนุนครูให้ทำวิจัยในชั้นเรียน โดยอาจเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างครูกับผู้นิเทศ

ผู้ที่ทำหน้าที่นี้เทศต้องรับผิดชอบต่องานการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา และงานพัฒนาวิชาชีพของครู ควรตระหนักว่าการพัฒนาวิชาชีพมีความจำเป็น มีประโยชน์ มีคุณค่า และต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อผลลัพธ์สูงสุด คือการปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

วัชรา เล่าเรียนดี (2554 : 145) ได้กล่าวว่าการพัฒนาบุคลากร หรือการพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา หมายถึงการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จัดให้กับครูหรือบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้มีความรู้ มีความสามารถ มีศักยภาพ เพื่อส่งเสริมพัฒนาครู และบุคลากรให้มีความก้าวหน้าในอาชีพ

การพัฒนาวิชาชีพ ประกอบด้วยกิจกรรมหลายลักษณะ เช่น การศึกษาต่อ การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การประชุมนานาชาติ การศึกษาด้วยตนเองโดยการอ่าน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่ครูให้ก้าวหน้าเป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพ มีงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพที่ส่งผลถึงคุณภาพทางการศึกษา และสมรรถภาพของบุคลากร ส่วนหนึ่งของการวิจัยสรุปว่า ครูส่วนใหญ่ได้รับประสบการณ์จากโปรแกรมการพัฒนาวิชาชีพน้อย และจากการศึกษาเจตคติ และความเชื่อของครูที่มีสมรรถภาพของการส์ท (Karst, 1987 อ้างถึงใน วัชรา เล่าเรียนดี, 2554 : 145) พบว่าความเจริญก้าวหน้าของครูเหล่านี้สามารถเจริญก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งที่โรงเรียนไม่ได้จัดการเรียนรู้ที่มีความหมายให้ การจัดการ และการวางแผนโปรแกรมวิชาชีพไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจ ดังนั้นครูที่มีแรงจูงใจต่ำ มีความเชี่ยวชาญน้อยอาจไม่สามารถพัฒนาตนเองได้ การจัดกิจกรรมไม่ได้บูรณาการกับวัตถุประสงค์ และแผนงานต่างๆ ของโรงเรียน และการปฏิบัติงานของครู โปรแกรมการพัฒนาวิชาชีพเป็นการจัดกิจกรรมให้กับครูเป็นครั้งๆ จากสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้การพัฒนาวิชาชีพไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้รับผิดชอบต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาควรให้ความสนใจ

การพัฒนาวิชาชีพมีหลากหลายวิธี แต่ละวิธีมีความแตกต่างกันทั้งในด้านกระบวนการ และผลลัพธ์ บางวิธีประสบความสำเร็จบางวิธีไม่ประสบความสำเร็จ จึงจำเป็นที่ผู้รับผิดชอบจะต้องให้ความสนใจ กลิกแมน และคณะ (Glickman and Others, 2004 : 262) กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้โปรแกรมการพัฒนาวิชาชีพประสบความสำเร็จนั้น ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวางแผน และจัดโปรแกรมการพัฒนา
2. จัดประสบการณ์การฝึกอบรม และวิธีการพัฒนาที่หลากหลายสอดคล้องกับความแตกต่างของบุคคล

3. ให้ครูมีส่วนร่วมการดำเนินการตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา และวางแผน
4. กิจกรรมการพัฒนา มีการสาธิต การแนะนำการฝึกปฏิบัติ และการให้ข้อมูลย้อนกลับ ณ ที่ฝึกอบรม และการปฏิบัติจริงที่โรงเรียน ให้ครูมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และช่วยเหลือกัน และกัน
5. เชื่อมโยงกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพกับโปรแกรมการพัฒนาวิชาชีพด้านอื่นๆ
6. ครูมีโอกาสเลือกเป้าหมาย และกิจกรรมการพัฒนา
7. กิจกรรมการฝึกอบรมมุ่งเน้นให้ครูได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ และปฏิบัติด้วยตนเอง

การพัฒนาวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จนั้น ควรเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลอดกระบวนการ ตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติการ การสะท้อนผลเพื่อการปรับปรุง และการปรับปรุงพัฒนาให้มีประสิทธิภาพเน้นความหลากหลาย และทันสมัยของวิธีการ

จากบทความเรื่อง Supervision for Learning : A Performance-Based Approach to Teacher Development and School Improvement ของ อาเซสติน และคณะ (Asetline et al., 2006 : 14) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า แนวคิดทางการศึกษาในปัจจุบันเน้นให้ความสำคัญกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียน นักการศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนนักการเมืองได้ตระหนักถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่จะบอกว่าผู้เรียนควรเรียนรู้อะไร สำหรับครูการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ แต่เดิมในการนิเทศเน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการการทำงานของครู การใช้กลยุทธ์ในการสอนของครู มากกว่าที่จะดูผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

รูปแบบการพัฒนาวิชาชีพ หรือรูปแบบการพัฒนาคณาครามีหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบการพัฒนาคณาครแบบฝึกอบรม (Training Model) รูปแบบการพัฒนาคณาครแบบสืบเสาะ (Inquiring Model) ในบทความนี้ขอเสนอรูปแบบการนิเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม คือรูปแบบการนิเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพ PBSE

รูปแบบการนิเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพแบบ PBSE Model (Performance Based Supervision and Evaluation Model)

การนิเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพแบบ PBSE Model เป็นการพัฒนาวิชาชีพรูปแบบหนึ่งที่เน้นผลการจัดการเรียนการสอนมากกว่ากระบวนการ มุ่งพัฒนาวิชาชีพครูในขณะปฏิบัติงาน โดยผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนาวิชาชีพครูคือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน การนิเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพแบบ PBSE Model เป็นการพัฒนาวิชาชีพที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างครู และผู้ทำหน้าที่นิเทศโดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และความจำเป็นในการพัฒนาผู้เรียน จากการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน การกำหนดแนวทางการพัฒนาผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างกันของครู ความพร้อม และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอน และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนที่ครูแต่ละคนต้องการแก้ไขปรับปรุง และพัฒนาในรายวิชาที่ครูแต่ละคนต้องรับผิดชอบ การพัฒนาวิชาชีพรูปแบบนี้จะอยู่ภายใต้การดูแลและนำให้คำปรึกษา และอำนวยความสะดวกของผู้ทำหน้าที่นิเทศที่มีความรู้ และความเชี่ยวชาญ

อาเซลทิน (Aseltine, 2006 : 15-16) ได้กล่าวถึงกระบวนการการนิเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพแบบ PBSE Model ว่ามี 6 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมความพร้อมของครู (Teacher Preparation) เป็นกระบวนการเริ่มต้นที่ครูและผู้นิเทศร่วมกันศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนโดยการเก็บข้อมูลที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับผลการเรียนของผู้เรียน และการศึกษาวิเคราะห์สภาพที่คาดหวัง เช่น มาตรฐานการเรียนรู้
2. ขั้นการร่วมมือเบื้องต้น (Initial Collaboration) เป็นขั้นตอนการทำงานระหว่างครูกับผู้นิเทศในการร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน และผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูและผู้นิเทศจะร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของการปรับปรุง และพัฒนา รวมทั้งการวางแผนพัฒนาวิชาชีพ
3. ขั้นการกำกับติดตามดูแลเบื้องต้น (Initial Monitoring) เป็นขั้นตอนที่ครู และผู้นิเทศดำเนินการตามแผนการพัฒนาวิชาชีพ และการปฏิบัติตามแผนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนโดยมีการกำกับดูแลให้การช่วยเหลือ และสนับสนุนโดยผู้นิเทศ
4. ขั้นการทบทวนระหว่างกระบวนการ (Mid-Cycle Review) หรือขั้นกึ่งกลางของการทำงานที่เหมาะสมเป็นขั้นตอนการทบทวนการปฏิบัติการพัฒนาวิชาชีพตามแผนที่กำหนดไว้ระหว่างกระบวนการเพื่อติดตามผลความก้าวหน้า และพัฒนาปรับปรุงแผนการปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามความจำเป็น

5. ขั้นการกำกับติดตามดูและระยะที่สอง (Secondary Monitoring) เป็นขั้นตอนที่ครูได้ดำเนินการตามแผนการพัฒนาวิชาชีพในการพัฒนาการเรียนการสอน วัดประเมินผลการเรียนของผู้เรียนเพื่อการปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับการพัฒนาผู้เรียน

6. ขั้นการทบทวนสรุป (Summative Review) เป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศ และครูร่วมกันตรวจสอบผลที่เกิดขึ้น โดยดูจากผลการพัฒนาวิชาชีพครูที่ส่งผลถึงผลการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ และเป็นขั้นตอนการเขียนรายงานผลการปฏิบัติการพัฒนาวิชาชีพสะท้อนผลการปฏิบัติ รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สำหรับพัฒนาวิชาชีพต่อไป

ลักษณะสำคัญของรูปแบบการนิเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพแบบ PBSE Model

วัชรา เล่าเรียนดี (2554 : 274) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของรูปแบบการนิเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพแบบ PBSE Model ไว้ดังนี้

1. เน้นความร่วมมืออย่างแท้จริงภายในโรงเรียน โดยครูเป็นผู้เริ่มโครงการพัฒนาวิชาชีพของตนเอง
2. เน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นหลักโดยผ่านการพัฒนาวิชาชีพด้วยการนำตนเองของครู (Self Directed Development)
3. เน้นการพัฒนาในวิชาชีพอย่างต่อเนื่องระยะยาวเพื่อการพัฒนาในวิชาชีพสู่การเป็นผู้เชี่ยวชาญที่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดไป
4. การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ยืดหยุ่น ใช้หลายเทคนิควิธี และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง
5. ผู้นิเทศ และครูร่วมกันปฏิบัติงาน (Performance Based) โดยตลอดจนบรรลุเป้าหมาย และผลสำเร็จ
6. ผู้นิเทศที่นิเทศต้องมีความรู้ความสามารถสูง มีการสื่อความหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
7. PBSE ไม่ใช่การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน หรือ Peer Coaching แต่เป็น Self-Directed Supervision ที่ผู้นิเทศคอยดูแลสนับสนุน

รูปแบบการนิเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพแบบ PBSE Model เป็นรูปแบบที่ได้รับการนำมาใช้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ ดังตัวอย่าง โรงเรียน Hillside Middle School รัฐ Connecticut โรงเรียนนี้มีนักเรียนประมาณ 1,000 คน เป็นโรงเรียนที่พยายามรักษามาตรฐานทางการเรียนของผู้เรียน

โรงเรียนจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียน และครูทำงานเป็นทีม โดยจัดเป็นกลุ่มการเรียนรู้ ศิลปะ การอ่าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ โรงเรียนพบว่า ถึงแม้ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนแต่คะแนนที่ได้รับยังอยู่ในระดับคงที่ไม่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนใกล้เคียงที่คะแนนของผู้เรียนสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารมีความตระหนัก และกังวลเกี่ยวกับคะแนนที่คงที่ จึงได้ร่วมมือกับครูวิเคราะห์สถานการณ์ร่วมกับครู และได้ข้อสรุปว่า

- การที่จะยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้สูงขึ้นต้องยกระดับประสิทธิภาพผลการทำงานของครูก่อน
- ครูจะต้องให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยต้องมีการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาปรับปรุงการเรียนการสอน

ผลที่เกิดขึ้นจากการนำรูปแบบการนิเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพแบบ PBSE ไปใช้ในโรงเรียน Hillside Middle School พบว่า

- ครูให้ความสนใจเห็นคุณค่าของการจัดการเรียนการสอนบนพื้นฐานข้อมูลของผู้เรียนมากกว่าการใช้สัญชาตญาณความรู้สึก
- ครูมีความพึงพอใจที่จะร่วมมือร่วมใจทำงานเป็นทีมระหว่างครู และผู้บริหาร โดยมุ่งประเด็นหลักอยู่ที่ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
- ครูตระหนักว่าตัวเอง คือครูนักวิจัยที่สามารถจัดระเบียบวิเคราะห์ ตีความข้อมูลที่ได้จากผู้เรียนได้
- ครูตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าของผู้เรียน
- ครูตระหนักเข้าใจบทบาทของตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน และหน้าที่สำคัญของครู คือ ต้องพัฒนาโรงเรียน
- ครูตระหนักว่าตนเองเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของผู้เรียน
- ครูตระหนักว่าตนเองต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการสอนของตนเอง
- ครูรู้สึกยอมรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูผู้อื่น มากกว่าที่จะพูดถึงปัญหาการเรียนการสอน
- ครูมีความรู้สึกมั่นใจว่าตนเป็นครูมืออาชีพ

โรงเรียน Hillside Middle School เริ่มนำโครงการนิเทศการพัฒนาวิชาชีพแบบ PBSE มาใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ.1993-2001 โดยในปีเริ่มแรกมีครูเข้าร่วมโครงการเพียง 10 % หลังจากที่ได้ใช้การนิเทศการพัฒนาวิชาชีพแบบนี้พบว่าผลการทดสอบมาตรฐานการศึกษาของรัฐพบนักเรียนมีผลการสอบสูงอย่างต่อเนื่องในวิชา การอ่าน การเขียน และคณิตศาสตร์ (Aseltine, 2006 : case study online)

รูปแบบการนิเทศการสอนที่เน้นผลสัมฤทธิ์ และพัฒนาการของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ รูปแบบการนิเทศนี้เป็นความร่วมมือ เป็นกระบวนการทำงานที่เน้นความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างครูกับผู้นิเทศโดยครูเป็นผู้ริเริ่มอยากที่จะพัฒนาวิชาชีพของตน การที่บุคคลซึ่งหมายถึงครูเริ่มงานด้วยความสมัครใจจะทำให้งานนั้นมาจากจุดเริ่มต้นที่ดี ครูมีความรู้สึกว่าตนทำงานโดยไม่มีภาระบังคับ เมื่อเริ่มต้นที่ดีก็จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดี (A good beginning is half the battle)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ชาลี มณีศรี. (2542). **การนิเทศการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : ศิลปาบรรณาการ.
- ซัด บุญญา. (2546). **หลักการ และแนวคิดในการนิเทศการศึกษายุคใหม่**. ฝ่ายนิเทศงานบริหาร และการจัดการศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8.
- วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์. (2538). **หลักการนิเทศการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : พรศิวกการพิมพ์.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2554). **นิเทศการสอน**. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สงัด อุทรานันท์. (2530). **การนิเทศการศึกษา หลักการ ทฤษฎี และปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สำนักทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (2545). **รายงานการติดตาม และ ประเมินผลการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง.

ภาษาอังกฤษ

- Asettine, James M., Foryniازه Judith O., and Rigazio- DiCllio, Anthony J. (2006). **Supervision for Learning; A Performance-Based Approach to Teacher Development and School Improvement**. Alexandria : VA.
- Asettine, James M., Foryniازه Judith O., and Rigazio- DiCllio, Anthony J. (2006). **Portrait of PBSE Success : Three Case Studies**. ASCD.
- Glickman, Carl D. (1981). **Supervision of Instruction : A Developmental Approach**. Boston : Allyn and Bacon.
- Glickman, Carl D., Gordon, Stephen P., and Ross-Gordon, Jovita M. (2004). **Supervision and Instructional Leadership : A Developmental Approach**. Boston : Allyn and Bacon.